

Afrika je třetí největší kontinent po Asii a Americe s celkovou rozlohou přes 30 500 000 km², což představuje 20,3 % celkového povrchu souše na Zemi. V 55 afrických státech žije celkem přes miliardu obyvatel (2009), což je 15 % celkové populace Země. Vzhledem ke složení obyvatelstva se Africe přezdívá „černý kontinent“.

V prehistorickém období neměla Afrika žádné národní státy, byly tu však kmeny lovců a sběračů a lokální království. Ve 14. století přišli první evropští cestovatelé. Vyjednávání s náčelníky kmenů umožnilo Evropanům zajmout a odvézt místní lidi do otroctví, uvádí se, že během 400 let bylo odvečeno do otroctví přes 10 milionů Afričanů.¹

Vzhledem k hojnosti cenných surovin vzrostl začátkem 80. let 19. století evropský zájem o Afriku. Evropské imperiální mocnosti uspořádaly v roce 1884 v Berlíně konferenci, kde si rozdělili Afriku a vytvořili tak umělé státy, jejichž hranice známe dodnes. Evropský kolonialismus měl destabilizační efekt na množství etnických skupin a zcela zasáhl do vývoje africké společnosti.

Jedním ze znaků tradiční africké kultury je, že práva jednotlivce nejsou nikdy nadřazena právům komunity. Pocit sounáležitosti, úcta k autoritám a vzájemná solidarita jsou klíčové hodnoty v konvenčních afrických společnostech. Z tradičního pohledu je mezi Africkými národy uznáváno sedm základních vlastností „dobrého občana“. Tyto vlastnosti tvoří i cíle vzdělávání.²

Cíle afrického tradičního vzdělávání – příklad z Nigérie.

- rozvíjet u dětí pohybové dovednosti
- rozvíjet u dětí charakter
- rozvíjet u dětí úctu k starším a k autoritám
- rozvíjet intelektuální schopnosti
- získávat konkrétní pracovní dovednosti a zdravý postoj k poctivé práci
- rozvíjet pocit sounáležitosti a aktivně se podílet na životě v rodině a komunitě
- porozumět, oceňovat a podporovat kulturní dědictví své komunity³

V tradičním africkém pojetí tak vzdělávání nemůže být odděleno od reálného života. Jedná se spíše o přirozený proces, ve kterém dítě postupně získává dovednosti, znalosti a postoje, které jsou potřebné k životu v komunitě. V tomto pojetí vzdělávání zacíleném na aktivní život ve své komunitě je důležitým faktorem, že každý dospělý v komunitě se stává pro dítě učitelem a rádcem.

V tomto tradičním pojetí vzdělávání je často velmi složité odlišit hru od výuky. Děti se učí především tím, že ve hře napodobují starší členy komunity, ať již jde o sourozence, rodiče, příbuzné i jiné členy komunity. U kmene Sanů, získává chlapec miniaturní luk a šípy hned jak je schopen chodit a předměty držet. Šípky na rozdíl od pravých však nejsou otrávené a hoch si tak napodobováním dospělých ve hře učí lovit, mířit na cíl. Jakmile uloví první malé zvíře (pták, hlodavec aj.), je komunitou uznán za lovce a získává šípy otrávené.⁴

Další charakteristikou tradičního vzdělávání v Africe je důraz na slovo, více než písmo. V podstatě vzdělávání, založené na vyprávění příběhů a příslovích je základem intelektuálního a mravního vývoje dětí. Skrze tyto příběhy se z generace na generaci přenáší sociální a kulturní hodnoty.

Příklady některých afrických přísloví:

- Brečí jedním okem. (podvod, nevěra)
- Uražený člověk nikdy nezapomene, to ten, který urazil, zapomene. (nepřátelství)
- Smrt nezná slitování. (životní cyklus)

1 Dělení Afriky na Berlínské konferenci. In: People.tribe.net [online]. Nedatováno.

2 MIROVIČOVÁ Tereza, Chtěla jsem si postavit školu v Africe. IN: Člověk online.cz [online]. 2007-07-14

3 REAGAN, T. Non-Western educational traditions. New York: Routledge, 2009

4 Zdroj: foto autora

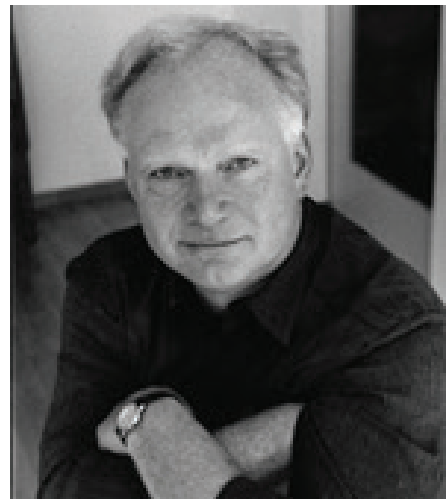
Seznamte se s myšlenkami tří významných myslitelů, kteří kriticky analyzují dnešní euroatlantickou civilizaci.

Ulrich Beck

Německý profesor sociologie, přednáší na univerzitách v Mnichově, Londýně a Paříži.

Současná západní společnost byla právem charakterizována jako **společnost trhu práce** (Beck, 2004). Společenské postavení většiny lidí se odvozuje od jejich postavení na trhu práce, které je spojeno s jejich vzděláním. Tato společnost mnoha způsoby podporuje ideál **osobní svobody a individuálního úspěchu**. Tím souběžně oslabuje tradiční nadosobní hodnotové ideály, jako jsou angažovanost v rodině, v komunitě, ve státě.¹ Ideál osobního úspěchu v ní není dosažitelný

pro lidi „nedostatečně nadané“. Díky médiím působícím na všechny lidi je přitom rozšířena falešná představa o možnosti dosahovat úspěchu z jakékoliv výchozí pozice. Významným atributem společenské úspěšnosti je stejně jako v minulosti majetek, k němuž v současnosti přibyl průběžný konzum.²

Zygmunt Bauman

Polsko-britský sociolog a filosof, který žije od roku 1971 ve Velké Británii. Je autorem řady knih, například Tekutá modernita, Globalizace a Individualizovaná společnost.

Rozhovor pro Český rozhlas

Kam až podle vás může zajít individualizace a destrukce tradičních vazeb? Hrozí například rozklad instituce párové rodiny?

Ano, uvolňování a rozpad sociálních vazeb považuju za jeden z nejhorších aspektů naší společnosti. Je čím dál víc **individualizovaná**, což znamená přechod od toho, co označuju za *utopii zahradníků*, k *utopii lovců*.

Vysvětlím, oč jde. Představte si společnost, v níž je pro každého místo, které odpovídá jeho schopnostem a odhodláním něčeho dosáhnout. Společnost, která nikoho nevylučuje jen proto, že je jiný, že nepřizpůsobuje své chování aktuálně platným normám. Utopie zahradníků to nazývám proto, že zahradník má svou vizi harmonie, na jejímž uskutečnění tvrdě pra-

cuje. Ale stará se o dobro celku, ve smyslu víc než dva tisíce let starých Aristotelových slov, že dobrý život může být veden pouze v dobré společnosti.

Na druhou stranu utopie lovců je něco velice odlišného. Během období atomové hrozby – nevím, jestli jste to zažil, jste mladý člověk, ale já si dobře pamatuju, jak všichni očekávali, že atomová válka může vypuknout každou chvíli – se lidem radilo: kupte si vlastní bunkr. Vlezte si tam s celou rodinou, připravte si zásoby vody a jídla a tak dál. Pochopitelně v případě atomové války by tyto individuální kryty nikomu nepomohly. Lovce nezajímá, kolik zvíře v lese zbývá pro ostatní lovce. Je pro něj důležité naplnit kořist vlastní brašnu. To znamená, že jakmile se utopie lovců stane pře-

vládajícím, doporučovaným módem existence, máme problém.

A ten teď máme – **spotřebujeme víc, než planeta může poskytnout**, už teď žijeme na úkor svých dětí, vnoučat, pravnoučat. Dokonce i naši ještě nenarození následníci už jsou zadluženi kvůli našim **orgiím konzumu**. K tomu vede utopie lovců.³

1 BECK, Ulrich. The online presence of Prof. Dr. Ulrich Beck. IN: Ulrich Beck online [online]. Nedatováno.

2 MATOUŠEK, O. Mládež z rizikových skupin. In Pedagogická encyklopedie. Praha: Portál, 2009.

3 BAUMAN Zygmunt: Zahradníci, lovci a orgie konzumu In: Radio Wave [online]. 2012-10-30

Václav Havel

úryvek slavnostního zahájení konference FORUM 2000, Pražská křižovatka 10. října 2010

Vzniká nový typ už dříve popsáného existenciálního úkazu: bezbřehá konzumní kolektivita rodí nový typ samoty. Z čeho vzniká a proč se dál a dál prohlubuje celý tento neblahý vývoj? Jak je vůbec možné, že člověk takto nesmyslně zachází nejen s krajinou, která ho obklopuje, ale se samotnou planetou, kterou je mu dáno obývat? Víme, že se chováme sebevražedně, a přesto se tak chováme. Jak je to možné?

Žijeme v první vskutku globální civilizaci. To znamená, že cokoli se na její půdě zrodí, může velmi rychle a snadno obepnout celý svět.

Žijeme ovšem i v první ateistické civilizaci. Tedy v civilizaci, která ztratila vztah k nekonečnu a věčnosti. Proto má u ní vždy převahu zisk krátkodobý nad ziskem dlouhodobým. Důležité je, zda se nějaká

investice vrátí do deseti či patnácti let, méně důležité je, jak poznamenaná život našich potomků za sto let.

Nejnebezpečnějším rysem této globální ateistické civilizace je ovšem její pýcha. Pýcha kohosi, kdo je samotnou logikou svého bohatství veden k tomu, aby přestal ctít dílo přírody i našich předků, aby je přestal ctít z principu a ctil je nanejvýš jako další možný zdroj zisku.

Cítím za tím vším nejen globálně se šířící krátkozrakost, ale i nabobtnalé sebevědomí této civilizace, k jejíž bytostné výbavě patří i pyšná idea, že všechno víme, a to, co nevíme, se brzy dozvíme, protože víme, jak na to. Jsme přesvědčeni, že tato naše domnělá vševědoucnost, zaštiťující se závratným vývojem vědy a techniky a vůbec racionálního poznání, nás opravňuje sloužit če-

foto: Ondřej Němec, Lidové noviny

mukoliv, co je prokazatelně účelné. Anebo co prostě přináší měřitelný zisk. Co způsobuje růst a růst růstu a růst růstu růstu, včetně růstu aglomerací.

Úplně jsme zapomněli na to, co věděly všechny předchozí civilizace: že nic není samozřejmé.⁴

Ken Robinson: Změna pojetí vzdělávání

V každém státě na světě v současné době probíhá reforma veřejného školství, a to ze dvou důvodů. První z nich je **ekonomický**. Lidé se snaží přijít na to, jak vzdělávat děti, aby se dokázaly uplatnit ve světě práce 21. století.

Druhý důvod je **kulturní**. Každý stát na světě chce totiž poskytnout dětem takové vzdělání, aby i přes pokračující globalizaci získaly a dále předávaly kulturní identitu společenství, z něhož pocházejí. Nepokouší se ovšem o nemožné?

Potíž je v tom, že se **snažíme proniknout do budoucnosti, ale postupujeme stejně jako v minulosti**. A na cestě vpřed se tak vzdalujeme od milionů dětí, pro které postrádá studium jakýkoli smysl.

Říká se, že pokud máme něčeho dosáhnout, je nutné zvyšovat kvalitu vzdělávání – ovšem toto zvyšování kvality musí být skutečné. Potíž je ale v tom, že **současný systém vzdělávání byl navržen, uspořádán a vytvořen pro odlišnou dobu**.

Existují prý totiž jen dva druhy lidí – ti, kteří studijní předpoklady mají, a ti, kdo se jimi pochlubit nemohou, lidé inteligentní a lidé, kterým intelligence chybí. **A tak mnozí inteligentní lidé se proto domnívají, že se ke studiu nehodí, protože o nich bylo rozhodnuto právě na základě tohoto podivného pohledu na lidskou mysl.**

Naše děti žijí v období vývoje Země, kdy jsou **vystaveny vůbec největšímu množství podnětů**. Ze všech stran se na ně valí informace a o jejich pozornost soupeří nejrůznější prostředky – počítače, iPhony, billboardy či stovky televizních kanálů – a my je trestáme za to, že se nedokážou soustředit. Ale na co? Většinou na nudnou školní látku.

Své děti tak vlastně vzděláváme tím, že je umrtvujeme. Podle mého názoru bychom ale měli usilovat o pravý opak. Namísto uspávání bychom je měli **probouzet a vést je k tomu, aby si uvědomily, co mají v sobě**.

V naší společnosti ovšem funguje jiný model. Náš systém vzdělávání je postaven na zájmech industrialismu a podle toho také vypadá. Uvedu několik příkladů. **Školy jsou stále do značné míry organizovány jako výrobní linky**: zvonky, oddělené prostory, rozdělení na jednotlivé předměty. Děti systémem procházejí podle věku – a důvod? Proč vlastně předpokládáme, že to nejdůležitější, co mají děti společného, je to, kolik jim je let? Jako by to nejpodstatnější bylo datum jejich výroby. Já ale znám také děti, které jsou v různých předmětech či v různých časech dne mnohem lepší než jejich vrstevníci anebo jim jde učení lépe v menších skupinkách, případně někdy chtějí být jednoduše samy. **Pokud nám však jde opravdu o vzdělání, učení pro nás výrobní linkou být zkrátka nemůže.**

Současný model stojí na konformitě, což je stále více patrné u standardizovaného testování a standardizovaných osnov, tedy u standardizace obecně. **Podle mě se ale musíme vydat přesně opačným směrem**. A právě to mám na mysli, když hovořím o změně pojetí vzdělávání.

Třináct let bylo dětem ve škole vtlačováno do hlavy, že existuje jen jedna správná odpověď, že se nesmějí dívat okolo a že nesmějí opisovat, protože to je podvod (mimo školu se témuž říká spolupráce, ne však ve školních lavicích). A to nikoli proto, že by to tak chtěli učitelé, ale zkrátka proto, že tomu tak je. Proto, že je to zakódováno v genech vzdělávacího systému. Z tohoto důvodu je nutné podívat se na lidské schopnosti jinak. **Musíme zavrhnout ono staré pojetí stojící na studijních předpokladech či jejich absenci, abstraktních pojmech, teorii a odbornosti** – jde jen o mýtus.

Musíme si uvědomit, že většina hodnotného učení probíhá ve skupinách a že předpokladem růstu je spolupráce. Pokud ale vzdělávané žáky rozdělíme na jedince a budeme je tak také hodnotit, vyjmeje je tak z jejich přirozeného prostředí, v němž se učí.¹